

Спеціалізованій вченій раді Д 035.051.01
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Васильєвої Тетяни Анатоліївни

на дисертаційну роботу

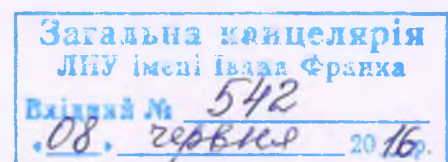
Бовсуновської Ганни Сергіївни

**на тему «Розвиток ринку автотранспортного страхування України»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасна реальність функціонування страхового ринку, що характеризується посиленням інтеграційних і конвергентних процесів, змінює умови господарювання його суб'єктів. Трансформаційні перетворення в економіці України зумовлюють підвищення ролі страхового ринку та спонукають до створення умов для його розвитку, визначають необхідність функціонування дієвої системи страхового захисту з метою забезпечення стабільного розвитку економічних відносин, підвищення рівня життя і соціальної захищеності населення. Дослідження стану та рівня розвитку страхового сектору України засвідчили його вразливість та залежність від факторів зовнішнього та внутрішнього впливу. За таких умов питання забезпечення розвитку та ефективного функціонування вітчизняного страхового ринку набирає особливої актуальності.

Автотранспортне страхування забезпечує захист від однієї з найбільш вагомих груп ризиків, що обумовлює досить значний потенціал для розвитку

даного сегменту страхового ринку, яке стримується великою кількістю чинників та факторів. Розвиток сучасного ринку автотранспортного страхування здійснюється в надзвичайно складних умовах, що пов'язано з впливом на ринок фінансово-економічної кризи, невідповідність законодавчої та нормативної бази вимогам сьогодення, нестабільна політична ситуація в країні. Тому проблематика удосконалення існуючого теоретичного та методичного забезпечення, розробка практичних рекомендацій щодо регулювання розвитку ринку автотранспортного страхування України є актуальним напрямом наукових досліджень, що підтверджується широким спектром досліджень в цій сфері.

Для України актуальність даної теми посилюється тим, що сучасний страховий ринок на протязі значного періоду часу підлягає значним трансформаціям структурно та в динаміці, що особливо негативно впливає на його фінансову безпеку.

З огляду на вищезазначене, дисертаційна робота Бовсуновської Г. С. є важливою та актуальною. Вирішення завдання удосконалення теоретичного та науково-методичного забезпечення розвитку ринку автострахування в умовах швидкої змінності умов його функціонування дасть змогу посилити стабільність та ефективність даного сегменту страхового ринку.

2. Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямами розвитку науки.

Дисертаційне дослідження узгоджується з пріоритетними напрямами наукових розробок, які здійснювалися в рамках науково-дослідних тем Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, а саме: «Фінансова інфраструктура народного господарства України: інвестиційно-інноваційні аспекти» (номер державної реєстрації 0109U000132), «Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: попередження економічних криз» (номер державної реєстрації 0112U000144), «Фінансовий механізм реалізації фінансової політики України (номер державної реєстрації 0114U006295).

До звітів за даними темами увійшли пропозиції дисертанта щодо: підвищення ефективності управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на страховому ринку України; оцінки тенденцій динаміки основних показників розвитку страхового ринку України; удосконалення методичних підходів якісної і кількісної оцінки рівня фінансової безпеки ринку автотранспортного страхування; удосконалення теоретичних засад управління рівнем фінансової безпеки автотранспортного страхування України.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків та рекомендацій, їх достовірність.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими її автором науковими працями і авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації є науково обґрунтованими та достовірними.

Аргументованість, обґрунтованість і достовірність отриманих у дисертації висновків підтверджується використанням фундаментальних положень теорії фінансів та страхування, категорій економічної науки, наукових розробок провідних вітчизняних та зарубіжних науковців з питань розвитку страхового ринку та ринку автотранспортного страхування у контексті забезпечення його сталого розвитку. Автором аналітично опрацьовано понад 210 літературних джерел по темі дисертації. Виконані дослідження та розрахунки ґрунтуються на використанні офіційних статистичних матеріалах, річних звітів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Мета, об'єкт і предмет дослідження, чітко визначені і сформульовані Бовсуновською Г. С., відповідають обраній темі дисертації. Мета наукового дослідження, яка полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад, розробці методичних підходів та практичних рекомендацій щодо регулювання розвитку автотранспортного страхування України, досягнута. Тема дослідження розглянута та викладена всебічно і докладно; зміст сформульованих

наукових завдань структурно і логічно узгоджений та забезпечує досягнення поставленої мети.

Дисертантом розроблені теоретичні та методичні основи оцінювання розвитку вітчизняного ринку автотранспортного страхування, у тому числі такі аспекти як вплив невизначеності на основні показники розвитку ринку; оцінка рівня фінансової безпеки автострахування, систематизація внутрішніх загроз та небезпек розвитку ринку. Розглянута робота характеризується системним підходом до вирішення поставлених завдань та логічною побудовою.

Крім того, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується публікацією основних результатів дослідження у колективних монографіях та фахових виданнях з економіки, в тому числі у виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз, оприлюдненням їх на науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, які відбулися в 2010-2015 роках в містах Суми, Дніпропетровськ, Вінниця, Сімферополь, Ужгород, Одеса, Полтава, Запоріжжя, Київ.

При підготовці дисертаційної роботи автором було використано значний арсенал сучасних інструментів дослідження, зокрема методів узагальнення та групування, порівняльного і статистичного, семантичного, кореляційно-регресійного та ймовірнісного аналізу. Професійне використання інструментів наукового пізнання дозволило дисертанту зробити особистий внесок у теорію та практику забезпечення розвитку ринку автотранспортного страхування України.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача.

Основні положення наукового дослідження Бовсуновської Г. С., отримані результати, висновки та рекомендації повно і всебічно відображені в 19 наукових працях загальним обсягом 6,92 друк. арк., з яких особисто автору належать 6,84 друк. арк., у тому числі 2 підрозділи у колективних монографіях, 8 статей у фахових виданнях України, з них 6 статей у наукових виданнях, що

включені до міжнародних наукометричних баз, 9 публікацій у збірниках міжнародних науково-практичних конференцій. Всі елементи наукової новизни відображено у публікаціях. Науковий матеріал, що викладений в авторефераті, повністю відображає зміст дисертаційної роботи, одержані наукові результати та висновки.

Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. Автореферат дисертації якісно відображає формальний апарат дисертації, її зміст та структуру, логіку побудови, елементи новизни, висновки та рекомендації. Форма представлення результатів дисертації у авторефераті свідчить про завершеність дослідження, у рівній мірі охарактеризовано теоретичні, методичні доробки та науково-практичні рекомендації.

Список основних праць наведено в авторефераті та у дисертації. Автореферат оформлено згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, не наведеної в роботі.

У цілому дисертаційна робота відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, графіків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки.

5. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Бовсуновської Г. С. містить важливі теоретичні та науково-методичні положення, які характеризуються суттєвою науковою новизною і свідчать про особистий внесок її автора в розвиток економічної науки, який полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад, розробці методичних підходів та практичних рекомендацій щодо регулювання розвитку ринку автотранспортного страхування України. Новизна наукових результатів полягає в тому, що:

вперше:

- підтверджено гіпотезу про дисипативний нерівноважний характер розвитку ринку автостраховання на страховому ринку України на основі використання моделей синергетики, що дало змогу підтвердити незворотній характер змін на ринку при відхиленні від стану рівноваги та обґрунтувати використання показника виробництва ентропії для характеристики рівноваги ринку (пп. 2. 2, с. 84-93);

удосконалено:

- науково-методичні підходи оцінки рівня фінансової безпеки ринку автотранспортного страхування шляхом виокремлення найбільш релевантних показників фінансової безпеки та корекції їх нормативних значень з урахуванням рівноважності розвитку та поточної економічної кон'юнктури ринку з використанням результатів економетричного моделювання (пп. 2.3, с. 97-103, пп. 3. 1, с. 113-124);
- науково-практичні рекомендації щодо визначення пріоритетних напрямів фінансової політики у сфері автотранспортного страхування, розроблені із врахуванням результатів аналізу системи суб'єкт-об'єктних взаємодій на ринку, реалізація яких допоможе уникнути більшості потенційних та існуючих загроз системного характеру (пп. 3.3, с. 148-151);
- теоретико-організаційні засади управління рівнем фінансової безпеки автотранспортного страхування через виокремлення, систематизацію та впорядкування основних загроз та небезпек та їх специфічних видів прояву на ринку (пп. 3.2, с. 127-138);

набули подальшого розвитку:

- теоретичне підґрунтя розвитку ринку автотранспортного страхування України за рахунок уточнення змісту поняття автотранспортного страхування як «системи економічних відносин щодо створення та використання спеціального грошового фонду для захисту інтересів громадян, підприємств, організацій у разі настання певних несприятливих подій,

пов'язаних з володінням та користуванням автотранспортними засобами, шляхом виплати страхового відшкодування», сформоване за результатами семантичного аналізу, визначення основних характеристик та властивостей категорії та її змістових зв'язків із системою економічних категорій (пп. 1.1, с. 15-20);

- методологічні засади функціонування фінансового механізму автотранспортного страхування за рахунок уточнення змісту компонентів такого механізму та характеристики суб'єкт-об'єктних взаємодій на ринку, виконаних на основі структурно-декомпозиційного аналізу, системного й синергетичного підходів (пп. 1.2, с. 34-42 , пп.1.3, с. 48-54).

В цілому результати дисертаційного дослідження Бовсуновської Г. С. мають значення для розвитку фінансової теорії у контексті забезпечення поступального ефективного розвитку ринку автотранспортного страхування, розробки механізму його регулювання.

6. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Зазначені наукові положення та пропозиції мають високу практичну цінність. Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у використанні теоретичних і методологічних узагальнень та висновків дисертаційної роботи для підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності страхових компаній, аналітичного забезпечення управління страховою діяльністю в умовах стрімких трансформаційних перетворень у фінансовому секторі.

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. Так цікавим та значущими в практичному аспекті, можна вважати аналітичні результати дослідження відносно кількісних закономірностей розвитку страхового ринку та ринку автотранспортного страхування України. Заслугує на увагу удосконалені дисертантом методичні підходи щодо якісної та кількісної оцінки рівня

фінансової безпеки ринку автостраховання. Варто відзначити внесок автора у розробку теоретичного підґрунтя управління рівнем фінансової безпеки автотransпортного страхування.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх використанням у діяльності Ліги страхових організацій України (довідка від 09.12.2015 № 619//Ш-6); ПАТ «Страхова компанія» «Українська страхова група» (довідка від 02.09.2015 № 172/3); ПАТ «Страхова компанія» «Юнівес» (довідка від 11.09.2015 № 57/1); ПАТ «Страхова компанія» «Країна» (довідка від 24.09.2015 № 0153-7).

Результати наукових розробок використовуються у навчальному процесі Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара при викладанні дисциплін: «Ринок фінансових послуг», «Фінансова економіка», «Фінансово-економічні ризики».

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, необхідно вказати на деякі дискусійні положення, що є в дисертаційній роботі:

1. Погоджуючись зі змістом формулювання поняття автотransпортного страхування, що запропоновано автором в дисертаційній роботі (с. 17), варто зауважити, що автор наводить дане визначення спираючись на результати семантичного аналізу. При цьому не було наведено докладну характеристику результатів аналізу вже існуючих визначень цього поняття. Також більш доцільно було б посилити опис переваг запропонованого формулювання порівняно з існуючими не тільки з точки зору їх семантичної повноти та відповідності, а й у обґрунтуванні логіки подальших досліджень.

2. Аналіз фінансового механізму автотransпортного страхування (пп. 1. 2) носить теоретичний характер та розглядається переважно з точки зору його застосування на макроекономічному рівні. Автору доцільно було б приділити належну увагу прикладному значенню фінансового механізму та

його застосуванню з огляду на суб'єктний склад ринку. Здійснити більш докладний компонентний аналіз механізму.

3. Описуючи суб'єктний склад ринку автотранспортного страхування та особливості та специфіку суб'єкт-об'єктних взаємодій на ринку (п. 1.3, с. 48-55), автор неналежну увагу приділяє питанню невизначеної ролі та функцій страхових посередників та саморегулювальних організацій, які, безумовно, також виступають учасниками страхових відносин, що складаються в процесі реалізації страхової послуги, та активізують даний процес в умовах ринкової економіки. Як результат не в повній мірі розкривається їх роль у поєднанні фінансових потоків та розподілі ризиків, що зменшує рівень обґрунтованості методико-практичні рекомендації щодо використання інструментів впливу на розвиток ринку автотранспортного страхування України.

4. Підтримуючи вибір автора методом аналізу тенденцій розвитку страхового ринку, а саме валових страхових премій та виплат, аналіз Фур'є (с. 67), слід зазначити, що в умовах нестійкості та високого ступеню невизначеності розвитку страхового ринку в цілому та ринку автострахування зокрема, використання інших сучасних методів аналізу часових рядів (наприклад, методу Бокса-Дженкінса, сингулярного спектрального аналізу тощо), що характеризують слабоструктуровані процеси складних економічних систем, яким є страховий ринок, підвищило б ефективність аналізу за рахунок ідентифікації нечітких тенденцій ринку, доповнило б логічність та обґрунтованість висновків автора.

5. При визначенні рівня фінансової безпеки ринку автотранспортного страхування автор пропонує використовувати три індикатори: показник рівня страхових виплат, показник щільності страхування, показник проникнення страхування, не обґрунтовуючи їх інформативності та аналітичної значущості, не наводячи аргументації для вибору саме такого переліку показників фінансової безпеки для автотранспортного страхування оцінити їх інформативну та аналітичну значущість (п. 2.3). Крім вищезазначених показників значний

вплив на рівень фінансової безпеки ринку можуть чинити рівень концентрації ринку, наявність іноземного капіталу у структурі статутного капіталу страхових компаній, що діють на ринку.

6. Цікавим доробком автора є припущення про найвищий рівень фінансової безпеки при рівноважному стану розвитку ринку автотранспортного страхування (п. 3.1, с. 113). Це дає змогу врахувати поточну ринкову ситуацію, що є актуальним в умовах трансформаційних перетворень в економіці. Проте, дискусійним є питання щодо визначення рівноважності ринку та обрання в якості індикатора порушення стану рівноваги точки візуалізації стану ринку на координатній площині.

7. Незважаючи на високу якість представлення та систематизації внутрішніх загроз та небезпек, їх впорядкуванню за критерієм механізму впливу на фінансову безпеку, особливостей прояву у сегменті автотранспортного страхування, поза увагою автора залишилися зовнішні загрози та небезпеки, що можуть бути реалізовані на ринку (п. 3.2). Крім того, на нашу думку, зазначених критерій є комплексним і його необхідно було б більше деталізувати.

У дисертаційній праці інколи зустрічаються недоліки технічного характеру, а саме: інколи не зазначається авторство наведених матеріалів (власна розробка чи цитування), наприклад табл. 2.10 (с. 95), табл. 2.11 (с. 96), таблиці та рисунки у додатках, стилістичні недосконалості тощо.

Однак висловлені побажання та зауваження не применшують високого науково-теоретичного та прикладного рівнів проведеного здобувачем дослідження.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертаційне дослідження Бовсуновської Г. С. «Розвиток ринку автотранспортного страхування України» є завершеним, цілісним, логічно побудованим дослідженням, в якому здійснено нове вирішення завдання розвитку науково-методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо розвитку

ринку автотранспортного страхування в умовах трансформації страхового ринку.

Мета, об'єкт та предмет дослідження визначені коректно, відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Завдання роботи відповідають меті, повністю вирішені у основному змісті дисертації, висновки відповідають результатам дослідження та його змісту. Елементи наукової новизни розкрито у повній мірі, сформульовано коректно. Висновки, положення, елементи наукової новизни обґрунтовані, підтверджуються результатами спостережень, розрахунками, аналізом попередніх досліджень з даної тематики. Методологічна база дослідження є широкою. Дисертація виконана науковим стилем, її матеріал викладено логічно, послідовно, стисло.

Тематика дисертаційної роботи є актуальною. Висновки та результати дисертаційного дослідження логічно взаємопов'язані між собою, підтверджені аналітично, актами впровадження та довідками про впровадження, представлені у наукових публікаціях та апробовані на конференціях.

Робота відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Бовсуновська Ганна Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

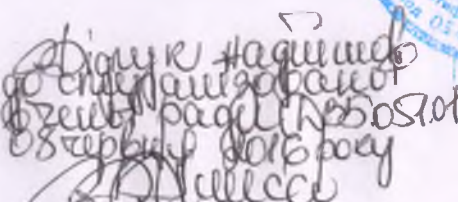
в.о. директора навчально-наукового інституту

фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького

Сумського державного університету

Міністерства освіти і науки України

Т. А. Васильєва

Відомо надіслано до спеціалізованої вченої ради НБУС 08 червня 2016 року

Васильєвої Т. А.
 Засвідчую

начальник ВК *Кирило В.М.*

Васильєвої Т. А. *Кирило В.М.* *Рубан А.Г.*